

Н.Дяченко

Контролинг как фактор повышения эффективности управления предприятием

В статье исследовано вопрос сущности, методологии и организации контролинга. Рассмотрены возможности использования концепций контролинга в системе управления отечественных предприятий, обоснованно подходы и возможности осуществления контролинговых функций на базе существующих функциональных подсистем менеджмента для обеспечения стратегического развития системы управления предприятием.

N. Dyachenko

Controlling as a factor of increase of efficiency of management an enterprise

The article examines the question of essence, and methodology of controlling. The possibilities of controlling the use of concepts in the management of domestic enterprises, considered approach and feasibility of controlling functions on the basis of existing functional subsystems of management to ensure strategic development of enterprise management.

19.11.10

УДК 330.42

М.М. Загреба, асп.

Кіровоградський національний технічний університет

Підхід до формування системи показників діагностики кризового фінансового стану підприємства

В статті узагальнено досвід сучасних науковців у питанні діагностики фінансового стану підприємства, сформовано комплексну систему показників для всебічної оцінки ефективності діяльності підприємства.

фінансовий стан, діагностика, фінансова криза, ліквідність, оборотність, рентабельність

Своєчасна діагностика зародження негативних тенденцій у динаміці фінансового стану підприємства на сьогодні є невід'ємним компонентом ефективного управління. При цьому виникає необхідність формування системи показників, які б найбільш адекватно та повно описували фінансовий стан підприємства та допомагали б спрогнозувати можливий розвиток кризових явищ.

Проблемі оцінки фінансового стану та прогнозування кризи на підприємстві значну увагу в своїх працях приділили Е.В. Камишникова [10], О.М. Роїк [19], О.Г. Мельник [15], М.О. Кизим [11], О.Л. Лігоненко [14], А.Г. Грязнова [6], О.М. Тридід [21] та багато інших науковців.

Актуальним залишається питання формування єдиної системи показників фінансового стану, яка б узагальнила досвід багатьох вчених та допомагала б ефективно діагностувати зародження фінансової кризи на підприємстві.

Метою статті є формування ефективної системи показників, що характеризують **5 основних аспектів** фінансової ситуації на підприємстві: показники ідентифікації

© М.М. Загреба. 2010

фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності, показники ліквідності, показники стану та структури капіталу, показники оборотності (ділової активності) та показники рентабельності підприємства.

Розглянемо фінансовий стан підприємства як функцію

$$y=f(x_i), i=1..n,$$

де n – кількість показників фінансового стану.

Для кількісного аналізу частоти використання того чи іншого показника оцінки фінансового стану підприємства у працях науковців будемо використовувати метод багатомірної дихотомії. Код 1 буде введений в таблицю кожного разу, коли відповідний фахівець використовує конкретний показник у своїх працях. В останніх рядках кожної таблиці розраховані число використань і відсоток науковців, у чиїх працях зустрічається даний показник.

В результаті буде сформовано два набори показників – базовий, що буде містити показники, що зустрічаються більш ніж у 70% наукових праць (висока частота), та розширений, у який увійдуть усі показники, що їх використовують більш ніж 50% науковців (середня частота).

Традиційно діагностика кризового стану та загрози банкрутства підприємства здійснюється за декількома групами показників. Першу групу складає система показників ідентифікації фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності. Найбільш вживаними показниками цієї групи є показник поточної неплатоспроможності, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості власними коштами та коефіцієнт Бівера. Систему показників цієї групи за авторами подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники ідентифікації фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності у розрізі різних авторів

Г.В. Митрофанов [16]		1	1	
А.Г. Загородній [7]	Показник	Загальний	Коефіцієнт	Коефіцієнт
ВСЬОГО	поточної	коефіцієнт	забезпеченості	Бівера з
У % до загальної кількості	неплатоспроможності	покриття	власними коштами	12
Е.В.Камишнікова [10]		1	1	
О.М. Роїк [19]		1		1
О.Г. Мельник [15]		1	1	
М.О. Кизим [11]			1	
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1
С.С. Осадець		1	1	
О.М. Тридід [21]		1	1	
А.Г. Грязнова [6]		1	1	
Я.А. Фомін [22]		1	1	1
О.О. Терещенко [20]	1	1	1	
В.М. Геєць [5]		1	1	
А.Е. Воронкова [4]		1	1	
Г.П. Іванов [9]		1	1	
В.В. Ковальов [12]		1	1	
Г.О. Швиданенко [23]		1	1	
А. Зонова [8]		1	1	
Г.М. Азаренкова [1]		1		
Є.М. Азизова [2]			1	
Д.Ю. Шпенюв [25]		1	1	
О.Є. Кузьмін [13]		1	1	
В.А. Василенко [3]		1	1	
Є.В. Мних [17]		1	1	
В.П. Шило [24]		1		

Другу групу складають показники ліквідності: коефіцієнти абсолютної, швидкої та поточної ліквідності, а також рівень операційної платоспроможності. Погляди різних авторів щодо складу цієї групи наведено в таблиці 2.

Таким чином можна констатувати, що найбільш вживаними показниками ідентифікації фінансового стану та ліквідності є загальний коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності), коефіцієнт забезпеченості власними коштами, а також коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності. Всі вони зустрічаються більш ніж у 70% наукових праць та увійдуть до базового набору показників. Розширений набір буде також включати проміжний коефіцієнт покриття (коефіцієнт швидкої ліквідності), частота вживання якого дорівнює 68%.

Далі проаналізуємо групу показників стану та структури капіталу. До цієї групи різні автори відносять коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт фінансової автономії (стабільності), коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт фінансового левериджу та коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості. В таблиці 3 детально розглянуті погляди різних авторів щодо складу цієї групи показників.

Таблиця 2 – Показники ліквідності у розрізі різних авторів

	Коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття)	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	Рівень операційної платоспроможності
Е.В.Камишнікова [10]	1	1	1	
О.М.Роїк [19]			1	
О.Г.Мельник [15]	1	1	1	
М.О.Кизим [11]				1
Л.О.Лігоненко [14]	1	1	1	1
С.С.Осадець			1	
О.М.Тридід [21]			1	
А.Г.Грязнова [6]	1	1	1	
Я.А.Фомін [22]	1		1	
О.О.Терещенко [20]	1	1	1	
В.М.Геєць [5]	1	1	1	
А.Е.Воронкова [4]	1	1	1	
Г.П.Іванов [9]	1	1	1	1
В.В.Ковальов [12]	1	1	1	1
Г.О.Швиданенко [23]	1	1	1	
А.Зонова [8]			1	
Г.М.Азаренкова [1]		1	1	
Є.М.Азизова [2]	1			1
Д.Ю.Шпенев [25]	1		1	
О.Є.Кузьмін [13]	1	1	1	
В.А.Василенко [3]	1	1	1	
Є.В.Мних [17]	1	1	1	
В.П.Шило [24]	1	1	1	
Г.В.Митрофанов [16]	1	1	1	
А.Г.Загородній [7]	1	1	1	
ВСЬОГО	19	17	23	5
У % до загальної кількості	76	68	92	20

Як бачимо, найбільш вживаними показниками з цієї групи є коефіцієнт фінансової автономії та коефіцієнт забезпеченості власними коштами. Вони зустрічаються у 92 та 84 відсотках наукових праць відповідно. Коефіцієнт фінансового

левериджу використовують 56 % науковців, і він увійде до розширеної групи.

Наступною розглянемо групу показників оборотності (ділової активності). Сюди відносяться оборотність обігових коштів, оборотність товарно-матеріальних запасів, оборотність дебіторської заборгованості, тривалість операційного циклу (в днях), оборотність кредиторської заборгованості та тривалість фінансового циклу. Думки різних авторів щодо складу цієї групи подано в таблиці 4.

Як бачимо, не всі автори в дослідженнях фінансового стану підприємства використовують цю групу показників. Найбільш вживаним є коефіцієнт оборотності обігових коштів. Його використовують 56 % фахівців, і тому він увійде до розширеної групи показників діагностики кризового фінансового стану підприємства.

Останню групу складає система показників рентабельності підприємства. У таблиці 5 показано вживання цих показників різними авторами у дослідженнях фінансового стану підприємства.

До показників рентабельності підприємства відносяться: чиста рентабельність (збитковість) власного капіталу, звичайна рентабельність (збитковість) власного капіталу (до оподаткування), рентабельність активів, рентабельність обороту (продажів), рентабельність операційних витрат, рівень втрати власного капіталу та економічна прибутковість.

Таблиця 3 – Показники стану та структури капіталу у розрізі різних авторів

	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Коефіцієнт фінансової автономії (стабільності)	Коефіцієнт заборгованості	Коефіцієнт фінансового левериджу	Коефіцієнт співвідношення заборгованостей
Е.В.Камишнікова [10]	1	1			
І.П. Мойсенко [18]				1	
О.Г. Мельник [15]	1	1			
М.О. Кизим [11]	1	1	1	1	
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1	1
С.С. Осадець	1	1			
О.М. Тридід [21]	1	1			
А.Г. Грязнова [6]	1	1	1	1	
Я.А. Фомін [22]	1	1			
О.О. Терещенко [20]	1	1	1		1
В.М. Геєць [5]	1	1	1	1	
А.Е. Воронкова [4]	1			1	
Г.П. Іванов [9]	1	1	1		1
В.В. Ковальов [12]	1	1	1	1	
Г.О. Швиданенко [23]	1	1		1	
А. Зонова [8]	1	1	1	1	
Г.М. Азаренкова [1]		1	1	1	
С.М. Азизова [2]	1	1		1	
Д.Ю. Шпенев [25]	1	1			
О.С. Кузьмін [13]	1	1			
В.А. Василенко [3]	1	1			
С.В. Мних [17]	1	1	1	1	
В.П. Шило [24]		1	1	1	
Г.В. Митрофанов [16]	1	1	1	1	
А.Г. Загородній [7]		1			
ВСЬОГО	21	23	12	14	3
У % до загальної кількості	84	92	48	56	12

Виходячи з даних таблиці, найбільш вживаними показниками рентабельності є

рентабельність активів та чиста рентабельність власного капіталу. Частота наукових праць, де вони зустрічаються, складає відповідно 56 та 52 відсотки. Ця пара показників також увійде до розширеної групи.

Всі інші показники зазначених п'яти груп використовуються менш ніж половиною фахівців у галузі оцінки фінансового стану підприємства, тому можна зробити висновок про недоцільність їх включення у підсумковий набір.

Таким чином, остаточна система показників діагностики кризового фінансового стану підприємства складатиметься з 9 показників, 4 з яких формують базовий набір.

До базового набору показників увійшли:

x_1 – загальний коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності);

x_2 – коефіцієнт фінансової автономії (стабільності);

x_3 – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

x_4 – коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності.

Таблиця 4 – Показники оборотності (ділової активності) у розрізі різних авторів

	Оборотність обігових коштів	Оборотність товарно-магериальних запасів	Оборотність дебиторської заборгованості	Оборотність кредиторської заборгованості	Тривалість операційного циклу	Тривалість фінансового циклу
Е.В.Камишнікова [10]	1	1	1	1		
О.М.Роїк [19]				1		
О.Г.Мельник [15]	1		1	1		
М.О.Кизим [11]			1	1		
Л.О.Лігоненко [14]	1	1	1	1	1	1
С.С.Осадець	1					
О.М.Тридід [21]				-		
А.Г.Грязнова [6]				-		
Я.А.Фомін [22]	1					
О.О.Терещенко [20]	1	1	1	1		
В.М.Геєць [5]	1	1	1	1		
А.Е.Воронкова [4]	1					
Г.П.Іванов [9]				-		
В.В.Ковальов [12]		1			1	
Г.О.Швиданенко [23]				-		
А.Зонова [8]	1					
Г.М.Азаренкова [1]				-		
Є.М.Азизова [2]	1	1	1	1		
Д.Ю.Шпенюв [25]		1				
О.С.Кузьмін [13]	1	1	1	1		
В.А.Василенко [3]	1	1				
Є.В.Мних [17]	1					
В.П.Шило [24]				-		
Г.В.Митрофанов [16]	1	1	1	1	1	1
А.Г.Загородній [7]				-		
ВСЬОГО	14	10	9	10	3	2
У % до загальної кількості	56	40	36	40	12	8

Розширений набір показників діагностики кризового фінансового стану підприємства, окрім перелічених чотирьох, включає наступні:

x_5 – проміжний коефіцієнт покриття (коефіцієнт швидкої ліквідності);

- x_6 – коефіцієнт фінансового левериджу;
 x_7 – коефіцієнт оборотності обігових коштів;
 x_8 – рентабельність активів;
 x_9 – чиста рентабельність власного капіталу.

Висновки. В статті узагальнено досвід сучасних науковців у сфері оцінки фінансового стану підприємства. Розглянуто п'ять груп показників - платоспроможності, ліквідності, стану та структури капіталу, оборотності (ділової активності) та рентабельності. В результаті дослідження сформовано два набори показників діагностики кризового фінансового стану підприємства.

Базовий набір містить чотири найбільш часто використовувані показники і може бути використаний для побудови моделі експрес-діагностики фінансового стану. В разі, якщо необхідне більш глибоке дослідження, будується комплексна модель з дев'яти чинників, що формують розширений набір.

Таблиця 5 – Показники рентабельності підприємства у розрізі різних авторів

	Чиста рентабельність власного капіталу	Звичайна рентабельність власного капіталу	Рентабельність активів	Рентабельність обороту	Рентабельність операційних витрат	Рівень втрати власного капіталу	Економічна прибутковість
Е.В.Камишникова [10]			1	1			
І.П. Мойсенко [18]			1				
О.М. Роїк [19]	1	1					
О.Г. Мельник [15]	1	1	1	1	1		
М.О. Кизим [11]					-		
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1	1	1	1
С.С. Осадець	1	1	1	1	1		
О.М. Тридід [21]			1				
А.Г. Грязнова [6]					-		
Я.А. Фомін [22]	1	1	1	1			
О.О. Терещенко [20]	1	1	1	1	1		
В.М. Геєць [5]	1	1					
А.Е. Воронкова [4]	1	1	1	1	1		
Г.П. Іванов [9]					-		
В.В. Ковальов [12]	1	1					
Г.О. Швиданенко [23]	1	1					
А. Зонова [8]					-		
Г.М. Азаренкова [1]					-		
Є.М. Азизова [2]					-		
Д.Ю. Шпенев [25]			1	1			
О.Є. Кузьмін [13]	1	1	1	1	1		
В.А. Василенко [3]	1		1	1			
Є.В. Мних [17]					-		
В.П. Шило [24]		1	1		1		
Г.В. Митрофанов [16]	1		1	1	1		
А.Г. Загородній [7]					-		
ВСЬОГО	13	12	14	11	8	1	1
У % до загальної кількості	52	48	56	44	32	4	4

Список літератури

1. Азаренкова Г.М. Разработка модели комплексной оценки финансовой устойчивости на примере АКП «Международный аэропорт Харьков» / Азаренкова Г.М., Васильченко А.В. // Антикризисный менеджмент – 2009. №5. – С. 85 – 91.
2. Азизова Е.М. Выбор индикаторов раннего предупреждения проблем как инструмент контроллинга капитала предприятия / Азизова Е.М. // Бизнес Информ – 2009. №4(3). – С. 60 – 69.
3. Василенко В.А. Диагностика устойчивого развития предприятий / Василенко В.А. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 142 с.
4. Воронкова А.Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: Монографія / Воронкова А.Е. (ред.) – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 520 с.
5. Геєць В.М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: Монографія / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; за ред. Геєця В.М. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
6. Грязнова А.Г. Антикризисный менеджмент / Грязнова А.Г. (ред.). – М.: Экмос, 1999. – 368 с.
7. Загородній А.Г. Аналіз фінансового стану, платоспроможності та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства / Загородній А.Г., Кара Н.І., Карп'як Я.С. – Львів: ДП «Львівська політехніка», 1995. – 42 с.
8. Зонова А. Шесть этапов анализа бухгалтерского баланса / Зонова А. // Антикризисный менеджмент – 2009. №5. – С. 41 – 45.
9. Иванов Г.П. Антикризисное управление: от банкротства – к финансовому оздоровлению / Иванов Г.П. (ред.) – М.: Закон и право, 1995. – 320 с.
10. Камишникова Е.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства / Камишникова Е.В. // Актуальні проблеми економіки – 2009. №11 (101). – С. 77 – 82.
11. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. – Х.: «ІНЖЕК», 2003. – 144 с.
12. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 432 с.
13. Кузьмін О.Є. Система корпоративного управління: формування та оцінювання на засадах економічних індикаторів (на прикладі машинобудування): Монографія / Кузьмін О.Є., Дідик А.М., Мельник О.Г., Муқан О.В. – Львів: «Триада плюс», 2008. – 369 с.
14. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / Лігоненко Л.О., Тарасюк М.В., Хіленко О.О. – К.: КНТЕУ, 2005. – 377 с.
15. Мельник О.Г. Матрична модель цільового вибору репрезентативних індикаторів діяльності машинобудівних підприємств / Мельник О.Г. // Регіональна економіка. – 2009. №1. – С. 129 – 137.
16. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Митрофанов Г.В., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С. та ін. – К.: КНТЕУ, 2002. – 301 с.
17. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / Мних Є.В., Бутко А.Д., Большакова О.Ю., Кравченко Г.О., Никонович Г.І. – К.: КНТЕУ, 2005 – 232 с.
18. Мойсеєнко І.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. №10 (100). – С. 239 – 244.
19. Роїк О.М. Математична модель та метод оцінки рівня ризику структури капіталу засобами нейронної мережі Хопфілда / Роїк О.М., Азарова А.О., Кілімник Л.А. // Актуальні проблеми економіки – 2010. №1 (103). – С. 245 – 253.
20. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія / Терещенко О.О. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
21. Тридід О.М. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: дис.. доктора екон. наук: 08.06.01 / Тридід Олександр Миколайович. – Х., 2003. – 393 арк.
22. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия / Фомин Я.А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 349 с.
23. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія / Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.
24. Шило В.П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: Навч. посіб. / Шило В.П., Верховлядова Н.І., Ільїна С.Б., Темченко А.Г. Брадул О.М. – К.: Кондор, 2005 – 240 с.
25. Шпенюв Д.Ю. Оценка и анализ кризисных финансовых ситуаций на предприятиях коксохимии Украины на основе нечеткой логики / Шпенюв Д.Ю. // Бизнес Информ. – 2009. №2(2). – С. 138 – 147.

М. Загреба

Подход к формированию системы показателей диагностики кризисного финансового состояния предприятия

В статье обобщен опыт современных научных работников в вопросе диагностики финансового состояния предприятия, сформирована комплексная система показателей для всесторонней оценки эффективности деятельности предприятия.

M. Zagreba

Approach to forming a system of diagnosis of the crisis of the financial condition of the company

The article summarizes the experience of modern scientific workers in the diagnostic issues of financial condition of the company, formed a comprehensive system of indicators for comprehensive assessment of the effectiveness of the company.

Одержано 16.11.10

УДК 658.1

В.В. Зимовець, пров. наук. співр., канд. екон. наук, О.М. Кошик, ст. наук. співр., канд. екон. наук

ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України, м. Київ

Н.І. Легінькова, доц., канд. екон. наук

Державна льотна академія України, м. Кіровоград

Фінансові ризики зростання безробіття в Україні та заходи по їх нейтралізації

В статті проаналізована ситуація на світовому та вітчизняному ринках праці в умовах глобальної фінансово – економічної кризи. Запропоновані заходи по нейтралізації фінансових ризиків зростання безробіття в Україні.

фінансово-економічна криза, рівень безробіття, ринок праці, фінансові фактори зростання безробіття

На початковому етапі розвитку світової фінансово-економічної кризи загроза зростання безробіття була визнана як ключова проблема. Такий висновок, зокрема, зроблений в звіті Міжнародної організації праці (МОП) «Глобальні тенденції зайнятості» (січень 2009 р.).

В цьому звіті наголошувалося, що після свого зниження протягом чотирьох років поспіль глобальний рівень безробіття підвищився з 5,7 % в 2007 році до 6 % в 2008 році, причому серед чоловіків він зріс до 5,8 %, а серед жінок – до 6,3 %. Чисельність безробітних у 2008 році зросла в порівнянні з 2007 роком на 10,7 млн осіб, і це найбільший річний приріст з 1998 року. Згідно з оцінками, загальна чисельність безробітних в світі в 2008 році склала 190 млн осіб. Прогноз безробіття МОП на 2009 рік був переглянутий в бік підвищення – з 210 млн до 239 млн осіб.

Рівень безробіття в країнах СНД та Східної Європи (без країн – членів ЄС) складав у 2008 році 8,8%, а в розвинутих країнах, в тому числі країнах ЄС – 6,4%. Тобто, рівень безробіття у групі країн, до яких належить Україна, в 2008 р. перевищував як середній глобальний рівень безробіття в світі, так і середній рівень безробіття в групі розвинутих країн [1, С. 11–22].